

บทบาทของกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช กับการอนุรักษ์พันธุ์พืชในประเทศไทย

Roles of Plant Variety Protection Fund on Plant Genetic Conservation in Thailand

วินัย สมประสงค์^{1/} จารุวรรณ จาติเสถียร^{1/} ชนกานต์ สมิตะศิริ^{1/}

วรรณภา ปัญจสมานวงศ์^{1/} และชัยนาท ชุ่มเงิน^{1/}

Winai Somprasong^{1/}, Jaruwarn Chartisathian^{1/}, Chanakan Smitasiri^{1/},

Wanna Panjasamanwong^{1/} and Chainat Chumngoen^{1/}

Abstract: The conservation and utilization of plant varieties have been carried out since 1864 after Thailand became a member of World Trade Organization: WTO under the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs. According to this Agreement, each member is obligated to issue an act to protect a variety of plant in terms of intellectual property rights. As a result, Thai senate enacted the Plant Variety Protection Act 1999 to be enforced since November, 1999. It comprises 8 categories and 69 articles.

The objectives of this Plant Act are to promote the improvement of plant breeds and development of new plant breeds. Such activities are expected to promote agricultural development by encouraging and providing incentives in terms of intellectual property rights for plant breeds according to the laws. The Act is also intended to promote the preservation, development and use of local wild plant breed unique to particular locations or generally found in different regions and to encourage the community to engage in preservation and sustainable use of the plants.

Keywords: Plant Variety Protection Fund, plant genetic conservation

^{1/}สำนักงานคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร กรุงเทพฯ 10900

^{1/}Plant Varieties Protection Division, Department of Agriculture, Bangkok 10900, Thailand

บทคัดย่อ: การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุ์พืชมีมายาวนาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2407 ภายหลังจากที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ภายใต้อความตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาอันเกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs): ซึ่งกำหนดให้ประเทศที่เป็นภาคี WTO ต้องออกกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชในลักษณะที่เป็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ขึ้น ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัตินี้ มีสาระสำคัญประกอบด้วย 8 หมวด 69 มาตรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพันธุ์พืชและพัฒนาพันธุ์พืชให้มีพันธุ์พืชใหม่เพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมโดยการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจด้วยการให้สิทธิและคุ้มครองพันธุ์พืชตามกฎหมาย ตลอดจนเพื่อเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า

บทบาทของพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ด้านการอนุรักษ์พันธุ์พืช โดยจัดตั้งกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช ตามมาตรา 54 โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพันธุ์พืชและพัฒนาพันธุ์พืชให้มีพันธุ์พืชใหม่เพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมโดยการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจด้วยการให้สิทธิและคุ้มครองพันธุ์พืชตามกฎหมาย ตลอดจนเพื่อเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์พันธุ์พืชอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช

การอนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่ หมายความว่า การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์และถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ และการบำรุงรักษาและการนำกลับคืนมาซึ่งประชากรซึ่งสามารถมีชีวิตอยู่ได้ของชนิดพันธุ์ (species) ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และในกรณีของชนิดพันธุ์พืชที่นำมาปลูกเลี้ยงหรือเพาะปลูก (domesticated or cultivated) ในสภาพแวดล้อมซึ่งชนิดพันธุ์เหล่านั้นได้พัฒนาคุณสมบัติพิเศษขึ้นมา การอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่ หมายความว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร นอกถิ่นที่อยู่ตามธรรมชาติ

ภายใต้อกฎหมายภายในประเทศ และในความร่วมมือกับภาคีสมาชิกอื่น ๆ เมื่อมีความเหมาะสมแต่ละภาคีสมาชิกจะส่งเสริมการเริ่มเรื่องแบบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (integrated approach) ในการสำรวจ การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรและโดยเฉพาะจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ในแปลงของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น

อนุรักษ์ในถิ่นที่อยู่ซึ่งกลุ่มพืชป่าที่นำมาเพื่อการเพาะปลูก (wild crop relatives) และพืชป่าสำหรับการผลิตอาหาร พัฒนาระบบการอนุรักษ์นอกถิ่นที่อยู่ที่มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน (ITPGRFA Secretariat, 2011)

วิชา และ จิระศักดิ์ (2546) รายงานว่าสำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เกิดขึ้นจากการที่กรมวิชาการเกษตร มีการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุ์พืชมายาวนาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2407 ภายหลังจากที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ภายใต้อความตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาอันเกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs) ได้กำหนดให้ประเทศที่เป็นภาคี WTO ต้องออกกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชในลักษณะที่เป็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ขึ้น ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายน

พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติฉบับนี้ มีสาระสำคัญประกอบด้วย 8 หมวด 69 มาตรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพันธุ์พืชและพัฒนาพันธุ์พืชให้มีพันธุ์พืชใหม่เพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมโดยการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจด้วยการให้สิทธิและคุ้มครองพันธุ์พืชตามกฎหมาย การอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่าเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์พันธุ์พืชอย่างยั่งยืน ประเด็นหนึ่งในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ จึงนำเข้ามาเป็นแนวทางของกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช ดังนั้นจะเห็นว่าการคุ้มครองพันธุ์พืชจะมีหลักการ คือ เพิ่มโอกาสและสร้างทางเลือกให้กับเกษตรกรในการใช้พันธุ์พืชในการปรับปรุงพันธุ์ ให้เกิดพันธุ์พืชใหม่ ๆ ตลอดจน การอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมือง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน มาตรา 54 ของกฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งเรียกว่า “กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช” ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การวิจัย และการพัฒนาพันธุ์พืช ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินดังต่อไปนี้

1. เงินรายได้จากข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ตาม มาตรา 52
2. เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับจากการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืช
3. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
4. เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้
5. ดอกผลและผลประโยชน์อื่นใดที่เกิดจากกองทุนเงินและทรัพย์สินอื่นตามวรรคหนึ่งให้ส่งเข้ากองทุนโดยมีต่อนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการดังต่อไปนี้

1. ช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการใด ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การวิจัยและการพัฒนาพันธุ์พืช
2. ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เพื่ออุดหนุนการอนุรักษ์ การวิจัยและการพัฒนาพันธุ์พืชของชุมชน
3. เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน

การบริหารกองทุนและการควบคุมการใช้จ่ายเงินกองทุน ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2546)

ในกฎหมายกำหนดให้มีการคุ้มครองพันธุ์พืชบรรดาผลประโยชน์หรือรายได้ที่ได้มาจะเข้าสู่กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช กองทุนพันธุ์พืชนี้จะเป็นเงินให้ชุมชนไม่ให้กับใครเพื่อนำไปอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์พืช เพื่อใช้ประโยชน์การอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์พืชของชุมชน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งการที่ชุมชนมีโอกาสในการศึกษาการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์พืชจึงเป็นการวิจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นการนำเอาองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ก่อให้เกิดผลผลิตและผลกระทบต่อชุมชนและสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนท้องถิ่นให้ตระหนักถึงความสำคัญในการนำเอาความรู้ และงานวิจัยที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาพันธุ์พืชในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น (ทศพร, 2556) ชุมชน (มาตรา 3 วรรค 11) หมายถึง กลุ่มของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง และได้ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ (สุรไกร, 2550)

คุณสมบัติของชุมชนที่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นชุมชน

1. เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง
2. ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืชที่มีคุณสมบัติของพันธุ์พืชที่สามารถนำมาจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นได้

มาตรา 44 บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนาพันธุ์พืชที่เข้าลักษณะที่กำหนดไว้ตามมาตรา 43 อาจขอขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยตั้งตัวแทนยื่นคำขอเป็นหนังสือ ต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ คำขออย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

1. พันธุ์พืชที่ร่วมกันอนุรักษ์ หรือพัฒนา และ
วิธีดำเนินการในการอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธุ์พืชนั้น

2. รายชื่อของผู้เป็นสมาชิกชุมชน

3. สภาพพื้นที่พร้อมทั้งแผนที่สังเขปแสดงเขต
พื้นที่ชุมชนและเขตติดต่อ

การยื่นคำขอและการพิจารณาอนุมัติขึ้น
ทะเบียนชุมชนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่
กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 56 ให้มีคณะกรรมการกองทุนคณะหนึ่ง
ประกอบด้วยปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็น
ประธานกรรมการ และบุคคลอื่นซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้ง
ไม่เกินเจ็ดคนเป็นกรรมการ และอธิบดีกรมวิชาการเกษตร
เป็นกรรมการและเลขานุการ

ซึ่งคณะกรรมการกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช (มาตรา
57) มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. เสนอแนวทาง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และลำดับ
ความสำคัญของการใช้จ่ายเงินกองทุนตามวัตถุประสงค์ที่
กำหนดไว้ในมาตรา 55 ต่อคณะกรรมการ

2. กำหนดระเบียบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และ
วิธีการขอจัดสรร ขอเงินช่วยเหลือหรือขอเงินอุดหนุนจาก
กองทุน

3. พิจารณาจัดสรรเงินกองทุนเพื่อใช้ตาม
วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 55 ทั้งนี้ ตามแนวทาง
หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และลำดับความสำคัญที่คณะกรรมการ
กำหนด

4. พิจารณานุมัติคำขอรับการส่งเสริมและ
ช่วยเหลือตามมาตรา 55

5. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการ
มอบหมาย

การขอยื่นทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองท้องถิ่น

มาตรา 43 พันธุ์พืชที่จะขอจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืช
พื้นเมืองเฉพาะถิ่น ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง
ประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นพันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในท้องที่ใดท้องที่
หนึ่งภายในราชอาณาจักรเท่านั้น

2. เป็นพันธุ์พืชที่ไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์
พืชใหม่

สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
(2542) รายงานว่า “พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น”
หมายความว่า พันธุ์พืชที่มีอยู่เฉพาะในชุมชนใดชุมชน
หนึ่งภายในราชอาณาจักรและไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์
พืชใหม่ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น
ตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 46 การขอจดทะเบียน การพิจารณา
คำขอจดทะเบียน และการออกหนังสือสำคัญแสดงการ
จดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ให้เป็นไปตาม
หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง
มาตรา 47 เมื่อได้จดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมือง
เฉพาะถิ่นของชุมชนใดแล้วให้ชุมชนนั้นมีสิทธิแต่ผู้เดียวใน
การปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย ผลิต ขาย
ส่งออก นอกราชอาณาจักร หรือจำหน่ายด้วยประการใด
ซึ่งส่วนขยายพันธุ์ของพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ทั้งนี้ให้
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ที่
ได้รับหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมือง
เฉพาะถิ่นเป็นผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น
แทนชุมชนดังกล่าว

ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับแก่กรณีดังต่อไปนี้

1. การกระทำเกี่ยวกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น
ที่ได้รับความคุ้มครอง โดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นส่วน
ขยายพันธุ์

2. การกระทำเกี่ยวกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น
ที่ได้รับความคุ้มครองซึ่งกระทำโดยสุจริต

3. การเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์สำหรับพันธุ์พืช
พื้นเมืองเฉพาะถิ่นที่ได้รับความคุ้มครองโดยเกษตรกรด้วย
การใช้ส่วนขยายพันธุ์ที่ตนเองเป็นผู้ผลิตแต่ในกรณีที่
รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประกาศให้
พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้นเป็นพันธุ์พืชที่ควรส่งเสริม
การปรับปรุงพันธุ์ให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกหรือ
ขยายพันธุ์ได้ไม่เกินสามเท่าของปริมาณที่ได้มา

4. การกระทำเกี่ยวกับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น
ที่ได้รับความคุ้มครองโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า

การคุ้มครองสิทธิของชุมชน ในกฎหมายได้กำหนด
คุณสมบัติพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นจะต้องมีเฉพาะใน
ชุมชนนั้นเท่านั้น ไม่มีที่อื่นไม่ได้ มีที่อื่นนี้ไม่ว่าจะในหรือ
นอกราชอาณาจักร จะต้องมีเฉพาะในชุมชนเท่านั้น ชุมชน

จะต้องมีคุณสมบัติด้วย นอกจากคุณสมบัติของพืชแล้ว ชุมชนนั้นจะต้องมีคุณสมบัติชุมชน โดยต้องตั้งถิ่นฐาน และสืบทอดวัฒนธรรมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง จะเป็นชุมชนใหม่ ๆ ไม่ได้จะต้องตั้งถิ่นฐานสืบทอดระบบ วัฒนธรรมร่วมกันมาอย่างต่อเนื่อง ขาดตอนก็ถือว่าไม่ครบองค์ประกอบ ชุมชนต้องไปจดทะเบียนชุมชนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วจึงยื่นขอรับการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นได้ เมื่อได้รับการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น กฎหมายคุ้มครองชุมชนมากกว่าคุ้มครองนักปรับปรุงพันธุ์ นักปรับปรุงพันธุ์คุ้มครองเฉพาะส่วนขยายพันธุ์ แต่ชุมชนจะได้รับการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ในส่วนของการเก็บจัดหารวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นจะต้องขออนุญาตทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์กับชุมชนว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น (ปรารภ, 2554) (มาตรา 48) ผู้ใดเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชดังกล่าวเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลองหรือวิจัยประโยชน์เพื่อการค้า จะต้องทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น (มาตรา 52) ผู้ใดเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของพืชดังกล่าวเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลองหรือวิจัยประโยชน์เพื่อการค้า จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่และทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ โดยให้เงินรายได้ตามข้อแบ่งปันผลประโยชน์ส่งเข้ากองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช (สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร, 2542)

บทบาทของกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืชกับการอนุรักษ์พันธุ์พืช

1. ดำเนินงานภายใต้ภารกิจดำเนินงานกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช ให้เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชว่าด้วยการบริหารกองทุนและการควบคุมการใช้จ่ายเงินกองทุน โดยเสนอระเบียบคณะกรรมการกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืชว่าด้วยการบริหารกองทุนและการควบคุมการใช้จ่ายเงินกองทุน พ.ศ. 2546 เพื่อช่วยเหลือและอุดหนุนชุมชนด้านการอนุรักษ์ การวิจัยและการพัฒนาพันธุ์พืช กำหนด

หลักเกณฑ์ในการขอจัดสรรขอเงินช่วยเหลือหรือขอเงินอุดหนุนจากกองทุน

2. อบรม ให้ความรู้ด้านกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช และแนวทางดำเนินการของชุมชนตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช ดำเนินการสนับสนุนเงินจากกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช เพื่ออุดหนุนกิจการใด ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การวิจัยและการพัฒนาพันธุ์พืช

3. ในปี พ.ศ. 2556 มีชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ได้รับการรู้ด้านการอนุรักษ์พันธุ์พืช โดยเฉพาะการอนุรักษ์ข้าวพื้นเมือง จำนวน 3 ชุมชน คือ ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านเลอตอ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยฮี้ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ชุมชนไทใหญ่ บ้านแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 4 ครั้ง มีผู้เข้าอบรม 123 ราย

4. สรุปรวบรวมข้อมูลชุมชนที่มีการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชพื้นเมืองในภาคเหนือ พ.ศ. 2555-2556 จำนวน 6 ชุมชน เช่น ชุมชนมาลาปรี ชุมชนภูฟ้า ชุมชนบ้านห้วยทรายขาว จังหวัดน่าน ชุมชนอาชา จังหวัดเชียงราย ชุมชนกะเหรี่ยงโป และชุมชนไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการขอสนับสนุนเงินทุนในการอนุรักษ์พันธุ์พืชจากกองทุน

5. จัดทำช่องทางเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจบทบาทของกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืชด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาพันธุ์พืชพื้นเมือง ให้กับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล นักวิจัย เกษตรกร สภาเกษตรกร และคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช เช่น การจัดทำข้อมูลพันธุ์พืชพื้นเมืองที่กองทุนสำรวจได้ เผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ของกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช รายการโทรทัศน์ การจัดฝึกอบรม นอกจากนี้ยังร่วมพิจารณาแผนแม่บทของกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2556-2559 พร้อมกับกลุ่มเป้าหมายด้วย

สรุป

กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช มีบทบาทในการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพันธุ์พืชและพัฒนาพันธุ์พืชให้มีพันธุ์พืชใหม่เพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม โดยการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจด้วยการให้สิทธิและคุ้มครองพันธุ์พืชตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 การอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า มีเจตนารมณ์เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์พันธุ์พืชอย่างยั่งยืน กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การวิจัย และการพัฒนาพันธุ์พืช ของชุมชน การบริหารจัดการกองทุนดำเนินการภายใต้ คณะกรรมการกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช

เอกสารอ้างอิง

ทศพร ศิริสัมพันธ์. 2556. ชุมชนเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่ เศรษฐกิจยั่งยืน. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. 1(2): 1-6.

ปรารภ สิริสาลี. 2554. การเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรพันธุกรรมพืช: แนวทางทางกฎหมายสำหรับประเทศไทย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. 204 หน้า.

วิชา ธิติประเสริฐ และ จิระศักดิ์ กীরติคุณากร. 2546. ระบบการคุ้มครองพันธุ์พืชในประเทศไทย. วารสารวิชาการเกษตร 21(2): 170-182.

สุรไกร สังขสุบรรณ. 2550. การคุ้มครองพันธุ์พืชตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช. หน้า 9-16. ใน: กลยุทธ์ทั่วโลกสำหรับการอนุรักษ์พืช: การติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พืชอย่างยั่งยืน. สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร. 2542. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542. พันธุ์พืช, กรุงเทพฯ. 30 หน้า.

สำนักนายกรัฐมนตรี. 2546. ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชว่าด้วยการบริหารกองทุนและควบคุมการใช้จ่ายเงินกองทุน. ราชกิจจานุเบกษา 120 (ตอนพิเศษ ๑๑๔ ง): 148-154.

ITPGRFA Secretariat. 2011. Introduction to the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture Module 1. ITPGRFA Secretariat, FAO, Rome, Italy, 155 p.